

## הרב חיים דרוקמן

### קיבוץ גלויות

- א. הגאולה המשיחית וקיבוץ גלויות.
- ב. קיבוץ גלויות - תחיית המתים.
- ג. קיבוץ גלויות - בריאה חדשה.
- ד. ברכת 'בונה ירושלים'.

#### א. הגאולה המשיחית וקיבוץ גלויות

"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש, ומקבץ נדחי ישראל... וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מוכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו (על המשיח), שנאמר: 'ושב ד' א-להיך את שבותך וְרָחֵמְךָ ושב וְקַבְּצֵךְ מכל העמים... אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד' א-להיך... והביאך ד' א-להיך אל הארץ' (דברים ל', ג-ה)".

(רמב"ם, הלכות מלכים י"א, א').

מדברי הרמב"ם עולה שהמקור למשיח בתורה הוא קיבוץ גלויות<sup>1</sup>. קיבוץ גלויות הוא סימפטום של הגאולה המשיחית. הרמב"ם אף כותב בהמשך דבריו:

"ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו ע"י כל הנביאים".

(שם).

דוקא אנו שחיים בדור זה של קיבוץ גלויות, והדבר נראה לנו כל כך פשוט, ומבחינה מסויימת אנו אפילו דשים ענן זה בעקבינו, דווקא אנו צריכים להבין, שקיבוץ גלויות הוא סימפטום של הגאולה המשיחית.

#### ב. קיבוץ גלויות – תחיית המתים

"כי מעת שחרב הבית יצאה רוחנו, עטרת ראשנו, ונשארנו רק אנחנו, הוא גוף שלה בלא נפש. ויציאה לחוץ-לארץ הוא הקבר, ורימה מסובבת עליו ואין בידינו להציל – הם הגויים האוכלים בשרנו, ומכל מקום היו חבורות וישיבות גדולות עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומכל מקום היו עדיין העצמות קיימות שהן התלמידים-חכמים

---

<sup>1</sup> מקור דברי הרמב"ם: "רחם זו שרקק. אמר ר' יוחנן: למה נקרא שמו רחם? כיון שבא רחם באו רחמים לעולם. אמר רב ביבי בר אביי: והוא דיתב אמדי ועביד שרקק, וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא, שנאמר: 'אשרקה להם ואקבצם' (זכריה י', ח)". (חולין ס"ג, ע"א) - בשם מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל.

שבישראל מעמידי הגוף, עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו ונעשה עפר, שחה לעפר נפשינו. ואנחנו מקוים עתה לתחיית המתים' היתנערי מעפר קומי...! (ישעיה נ"ב, ב), ויערה רוח ממרום עלינו." (הגר"א, ליקוט ט', סוף הביאור לספרא דצניעותא).

הגר"א מדמה את התהליכים ההיסטוריים של עם ישראל לאדם שמת וניטלה ממנו נשמתו, כך גם חורבן הבית הוא כנטילת הנשמה של כלל ישראל. וכמו שאדם שניטלת נשמתו - קוברים אותו, כך גם כלל ישראל, לאחר חורבן בית המקדש, מגיע לקבר, שהוא היציאה לחוץ-לארץ. וכמו התהליך במותו של אדם, שלאחר שהנשמה ניטלת, והאדם נקבר, רימה מסובבת את האדם עד שהבשר נרקב, והעצמות מתפזרות, כך גם גלותו של עם ישראל התחילה כשהוא היה מרוכז, ובהמשכה הוא התפזר לכל עבר. וכמו שהעצמות מעמידות את הגוף, כך גם תלמידי החכמים החזיקו את עם ישראל, "ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו ונעשה עפר, שחה לעפר נפשינו" מהבחינה הלאומית. מדברי הגאון עולה, שהימצאותו של עם ישראל בגלות היא כמציאות הגוף בקבר, ואם כן, גאולה וקיבוץ גלויות הן תחיית המתים במובן הלאומי.

"אמר החבר: אמת הוא ששורש החכמה מופקד בארון אשר הוא במדרגת הלב... ומשם תצאנה שתי החכמות: חכמת התורה, ונושאה - הכהנים, וחכמת הנבואה, ונושאה - הנביאים... והם ראש האומה. אמר הכוזרי: אם כן, אתם היום גוף בלא ראש ובלא לב. אמר החבר: כן הוא, כאשר אמרת, ועוד: ולא גוף, אבל - עצמות מפורזות, כמו העצמות היבשות אשר ראה יחזקאל, ועם כל זה, מלך כוזר, העצמות אשר נשאר בהן טבע מטבעי החיים, וכבר היו כלים לראש וללב ורוח ונפש ושכל, טובים מהגופות המצויירות (=מגולפות) מאבן וסיד בראש ועיניים ואוזניים וכל האברים, ולא חלה בהם מעולם רוח חיה, ואי אפשר שיחול בהם, אך המה צורות דומות לצורות אדם ואינם אדם".

(כוזרי, חלק שני, כ"ח-ל').

ר' יהודה הלוי מזכיר את הפסוקים ביחזקאל:

"כה אמר ד' א-להים הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל".

(יחזקאל ל"ז, י"ב).

מדברי הנביא עולה בבירור שהגלות היא קבר, וההבאה אל אדמת ישראל היא עליה מן הקבר. דברים אלו מלמדים אותנו כי המשמעות של קיבוץ גלויות היא תחיית המתים במובן הלאומי.

כך מביא רש"י :

"שהיה מרמז להם על הגלות, כאדם מת שחוזר וחי, כך ישראל ישובו והגלות".

(סנהדרין צ"ב, ע"ב, ד"ה 'משל היה').

משמעותו של קיבוץ גלויות, איפוא, היא תחיית המתים מבחינה לאומית.

### ג. קיבוץ גלויות – בריאה חדשה

"תפלתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה" (תהילים ק"ב, י"ט). מפרש רש"י: "ועם נברא" - שנעשה בריה חדשה לצאת מעבדות לחירות, מאופל לאור גדול" - גאולה היא בריאה חדשה. ור' אברהם אבן עזרא: "וטעם 'ועם נברא' - כי יהיה נברא בשוב ד' שבות ציון" - קיבוץ גלויות הוא בריאה חדשה.

וכך כותב הגאון ר' יהושע מקוטנא זצ"ל, בערב שבת-קודש פרשת מצורע בשנת תרנ"א:

"ואין ספק שהיא (=ישוב ארץ ישראל) מצווה גדולה כי הקיבוץ הוא אתחלתא דגאולה"

(ישועות מלכו" סי' ס"ו).

והאמת היא שהדברים מופיעים כבר בפסוקים ביחזקאל (פרק ל"ו) - השלב הראשון בגאולה העתידה, שבתהליכה אנו זוכים לחיות, הוא "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם" (כ"ד). אם כן, קיבוץ גלויות שייך לאתחלתא דגאולה.

### ד. ברכת 'בונה ירושלים'

"בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס" (תהילים קמ"ז, ב) - אמר רבי שמואל

בר נחמני: מסורת אגדה היא שאין ירושלים נבנית עד שיתכנסו הגלויות.

ואם יאמר לך אדם שנבנית ולא נתכנסו הגלויות אל תאמין, שנאמר:

'בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס' (שם).

(ילקוט שמעוני, תהילים קמ"ז).

יש לשים לב לשני דברים:

(א) מי מכנס את נדחי ישראל? ריבונו של עולם. הקב"ה מכנס את נדחי ישראל! קיבוץ הגלויות שראינו בדורנו, כולל גם בשנים האחרונות ועוד מצפים אנו להשלמתו, מתרחש מפני ש"נדחי ישראל יכנס". הקב"ה מכנס את נדחי ישראל.

(ב) קיבוץ גלויות הוא הבסיס לבנין ירושלים. ויש להוסיף ולומר: שלמות בנין ירושלים כוללת את בית המקדש. בנין בית המקדש שייך

לבניינה של ירושלים. ראייה חותכת לכך נמצאת בתפילת "הביננו", שבה כנגד ברכת 'בונה ירושלים' מופיע: "וישמחו צדיקים **בבנין עירך ובתיקון היכלך**". ולכאורה יש לשאול: מה התוספת "תיקון היכלך" שייכת לכאן? אלא מכאן אנו למדים ש"תיקון היכלך" שייך ל"בנין עירך". בנין ירושלים השלם קשור לבנין המקדש<sup>2</sup>, ובנין המקדש משלים את בנינה של ירושלים. אם נתבונן נראה שהענין כתוב בברכה עצמה: "ותשלם בתוכה כאשר דברת", ובנוסחים מסויימים אף פותחים כך את הברכה: "ותשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת".

על בנין ירושלים והמקדש אומר המדרש: "ואם יאמר לך אדם שנבנית ולא נתכנסו הגלויות אל תאמין" (ילקוט שמעוני תהלים, רמז תתפ"ח) כלומר, יש צורך בקיבוץ גלויות, והוא המוביל לבנין ירושלים והמקדש.

<sup>2</sup> וזה לשון הבי"ח: "...כל זה דהיינו בנין בית המקדש ובנין כסא דוד הוא מענין בנין ירושלים ממש, שהרי בית המקדש וכסא דוד הכל הוא נבנה בתוך ירושלים, וגם יש להם שייכות אל ירושלים...". (או"ח סי' קי"ח)